

היום הרביעי

להיות אישיות מוסרית עליונה, בלתי תלויה ועצמאית. הם יעדו למר גזעון האונזר מקום באולימפוס, כדי שיצפה שם ממרומים באינטרסים השלטוניים והמפלגתיים הקטנים.

השבוע הבוע להם מר האונזר את תורתו. המיסמך שמסר למר בן-גוריון הוא פטירת לחי לכל שופטי בית-המשפט העליון, בזיון הרשות השיפוטית בתור שכוז. האיש מן האולימפוס הוכיח את עצמו כעבד קטן ועלוב של הרודן, איש המתנדב לשרות מחפיר אשר גם שר המשפטים המפלגתי אינו מוכן לבצע דוגמתו.

★ ★ ★

לפני שנה הוחרתי, בעמודים אלה, כי היועץ המשפטי הופך — כמו קודמו בתפקיד, בשעתו — סכנה חמורה לדמוקרטיה ולשלטון החוק. רבים במדינה, ואף בצמרת מפלגות האופוזיציה, הגיבו על כך בהרמת גבות עיניהם (כפי שהגיבו כאשר הוחר העולם הזה, לראשונה, לפני שש שנים, בפני צעיר בשם שמעון פרס).

לא היה צורך באינפורמציה סודית כדי לעמוד על הפיכתו של מר האונזר מעסקן קטן של המפלגה הפרוגרסיבית לבורג גדול במכונת הדיקטטורה הווחלת. די היה לעקוב אחרי שלבי התפתחותו הגלויים.

בפרשת חי חסידות הוכיח את עצמו כפחדן הרודן את החלש והמלחך את פינת החוק. במשפט אייכמן בלט בן שוביניזם רדוד ובחוסר הבנה יסודית של שרשי המאורעות — תוך התנפחות מתמדת לעיני מצלמות הטלביזיה. בפרשת הרב מנדלסון גילה חוסר-רצינות משפטית. בניסוח חוק לשון הרע חשף את המוינה של כל התכונות האלה — דמות כליהשרת המשפטי של מישטר טוטאליטארי, דמות הידועה כה היטב מן הסרט יום הדין בנירנברג.

חזות-דעתו של מר האונזר השבוע היתה רק שיא הקאריירה שלו עד כה — שיא של חוצה פה, שיא של התנפחות, שיא של השתעבדות לכוחות החושך.

הוא העליב אישית ארבעה מן האישים החשובים ביותר בכנסת הריבונית, שקיצעם יצא על הסעיף 24 (ות' כ' כדי כך העליב, בעקיפין, את השופט העליון לנדוי, שגם "קיצ" פו" יצא על אותו סעיף). הוא, הפקיד הקטן, הפרוטקציונר המפלגתי שקפץ מעגלה לעגלה, העמיד את עצמו מעל ל"חיים ומעל לשופטים, אימץ לעצמו סיגנון של סמכות משפטית עליונה, ותוך כדי כך הפקיד בידי ראש-הממשלה, הבן בגלוי למישפט, מכשיר לקיום חוקי-דיכוי מחריר.

כל סטודנט למשפטים יכול להפוך לחוכא וטלוא חזות-דעת זו, המורכבת מאוסף קטעים שניבחרו באופן שרירותי, בתוספת סיפמות בטחוניסטיות שרופות. זוהי מלאכת-יחשבת של בילבול-מוח מישפטי, יצירה משפט-פנטזית שבאה להסחית את הדעת מן העיקר הפשוט.

והנה דעת זו לא היתה מחזיקה מעמד אף שעה אחת בדיון מיקצועי רציני בחזעה. אולם מר בן-גוריון כלל לא התכחש להעמידה במיבחו כזה. הוא קרא את חזות-הדעת בחיפזון בפני המליאה, שרוב חבריה הם בורים גמורים בענייני חוק, כדי לסבר את אוזן ה"חיים והציבור" — דווקא כדי למנוע את הבאת העניין לדעת.

קרא מנחם בגין, שעוד לפני שבועות מעטים תמך בעמדת מר האונזר נגד עמדת מר יוסף, בשאלת חלוקת-הסמכויות: "אני חייב לומר מילה חריפה — אני חושב שעלייזי חוות דעת זו הוכיח היועץ המשפטי שהוא אינו ראוי למלא את תפקידו"

★ ★ ★

הציניות הגמורה של היה בן-גוריון, האונזר ושות' מתגלה בפרט קטן, שנעלם לגמרי בלהט החיכוך.

בדינו של אהרון כהן ישבו שלושה שופטים עליונים — היה לנדוי, ברנזון וויטקין. רק אחד מהשלשה — השופט ברנזון, לשעבר פרקליט ההסתדרות — הצדיק את החוק והרשיע את כהן. ללא הנמקה. שני השופטים האחרים ניסחו פסקי-דין ארוכים ומגמקים לפרטי-פרטיהם.

השופט ויטקין הגן על החוק עליידי כך שנתן לו פירוש ליברלי ביותר — ותוך כדי כך זיכה את כהן מכל אשמה. השופט לנדוי גינה את החוק מפני שפירש אותו כלשונו, ועל כן נאלץ להרשיע את כהן בעבירה שלא ביצע אותה.

השפוט המשפטית בן-גוריון את האונזר מתעלמת מ"דבריהגיוני של השופט לנדוי על החוק — אך מקבלת את הרשעת כהן. היא מקבלת את דבריהגגנה של השופט ויטקין על החוק — אך כותעלמת מקביעתו שיש לזכות את כהן. זהו להטוט, שכל כייס היה מקנא בו.

אילו היתה לשותפות זו טיפה של הגיונות, היתה מכריזה על חנינה לאהרונצ'יק ביום בו יצאה להגן על נוסח החוק. אולם מניין לה הנייית זי? היא רוצה שהחוק הפאשיסטי יישאר על כנו — ושאהרונצ'יק יישאר בכלא.

עיתת שרירותי, לאפשר לנאשם הגנה הוגנת — שהיא בלתי-אפשרית כיום.

★ ★ ★

חשוב להבין זאת: ביום הרביעי השחור לא נדרש הכנסת כלל לקבל את הצעות-התיקון כשלעצמן, לאמץ לעצמה את ארבע ההצעות א' אחת מהן.

הכנסת נדרשה רק להעביר את ארבע ה"הצעות לוועדת-החקירה-החוקי-המשפט, כדי ל"אפשר דיון ממצה, ענייני ומיקצועי כהן.

אילו נתקבל הדבר, היתה ועדה זו בהזנת כל הצעה ב"איפן מדוקדק, שומעת את דעת המומחים של משרד-המשפ"טים והש"ב, בודקת את הנסיון שנרכש במשפטים השונים, מנסחת את מסקנותיה ומחזירה את הכל לכנסת לשם דיון. האם אפשר להעלות בכלל על הדעת דרישה מינימלית יותר, צנועה יותר, מאשר זו? אחרי ששופט עליון קבע,

האונזר: יצירת-מופת של משפט-פנטזיה

בפסקי-דין הרוב, כי "הדעת אינה סובלת" את הסעיף הנדון, אחרי שאופיו המיפלגתי של הסעיף נתגלה לעיני כל, האם יכול היה אדם הגון להתנגד לעצם בדיקת העניין — בדיקת גרידא — בחזרה מיקצועית של הכנסת? — אכן — מי שהרים את ידו נגד דרישה אלמנטרית זו של ההגיון וה-צפון, הגדיר את עצמו בתור מה שהיגו — כעבד נירצע של רודן, כמכשיר עור כידוי כוחות-החשך. **ארבעים ושמונה איש ואשה, כל חבריהכנסיס, סת של הקואליציה שנכחו במקום (ללא יוצא מן-הכלל אחד ויחיד!) התמתנו בחרפה זו.**

תמהני איך יכול משהו מהם לזאת את פני עצמו בראי מבלי להתבייש בחלקו ביום-הרביעי השחור. ואולי גם ה"בושה עצמה היא רגש שח"כ קואליציוני חייב לחתר עליו, בקבלו את מעטפת-השכר הראשונה שלו.

★ ★ ★

הכנסת ראתה ביום-הרביעי השחור חרפה גדולה יותר מאשר הצבעה זו. חרפה גדולה עוד יותר היתה כלולה בדברי חשבותו של ראש-הממשלה.

אני מתכחך לסיגנון דבריו של מר בן-גוריון. אודה — זה זמן רב לא קראתי דברים כה מבולבלים, כה חסרי רצון פות הגיונית, כה נטולי מחשבה, כה גדושי אגו-צנטריות, כמו דבריו אלה.

הסגנון הוא האדם — אך לא על כך רציתי להתעכב. אלא דווקא על אותו קטע שלא נוסח עליידי מר בן-גוריון עצמו. כותני לחזות-דעתו של היועץ המשפטי, שמר בן-גוריון קראה באריכות, כדי להוכיח כי השופט לנדוי אינו מבין דבר לא במשפט, לא בבטחון ולא במוסר.

לפני כמה שבועות פירסמה ועדת משפטים, שרוב חבריה היו שופטים עליונים, חזות-דעת על סמכויות היועץ המשפטי בחזות-דעת זו הבהירו כי לדעתם חייב היועץ המשפטי

ימי המנדט הקולוניאלי היו החוק והמשפט ב"פלטת-ה"א" כפופים למה שנקרא "המלך במוצתו". מאז צעדנו צעד כביר קדימה. זכינו לעצמאות. השבוע נסתבר כי בישראל החופשית כפופים החוק והמשפט למה שמן הראוי לכנותו בשם "בן-גוריון בכנסתו".

הוכח סופית כי הסמכות המשפטית העליונה אינה בית-המשפט, וגם לא המצפון הלאומי, אלא אדם אחד המצפצף על הכוז — כשחבורה של חברייכנסת עלובים, אומללים, נפחדים ו"נכנעים עונים אמן אחרי הציפצוף.

זהו הלקן של יום הרביעי האחרון — אחד הימים ה"שחורים ביותר בתולדות הכנסת, בתולדות המשפט, בתולדות המדינה כולה.

"יום הרביעי השחור" ייכנס להיסטוריה — תמרוז עגום נוסף בדרך ההידרדרות של ה"כנסת, בדרך ההתפרקות של מדינת-החוק, בדרך ההתנוונות של הערכים המחזיים את ה"יסוד האמיתי של בטחון המדינה.

★ ★ ★

גורם הישור של החיכוך המחודש על חוק בטחון המדינה היה זעקת-מצפון, שהידדה לפני חודשים ב"אום בית-המשפט העליון של המדינה.

בנסחו את פסקי-דין הרוב, שהרשיע את אהרון כהן בחלק מן ההאשמות שיוחסו לו, גינה השופט משה לנדוי בחריפות חסרת-תקדים את הסעיף 24 של החוק הבטחוניסטי. הוא קבע ש"בית-המשפט אינו מקבל מסיבה כלשהי (ולא גם מסיבה פורמאלית גרידא, הנובעת מן ההלכה המשפטית) את טענת הנאשם שהיתה לו סיבה סבירה להיפגש עם ה"סוכן הזר, הרי "חייב הוא להרשיע את הנאשם במסירת ידיעה סודית, למרות שהוא משוכנע שלמעשה לא נמסרה שום ידיעה כזאת."

במילים אחרות: השופט נאלץ להרשיע את הנאשם על עבירה מסוימת, אחד הפשעים החמורים ביותר שהחוק מכיר, למרות שהוא משוכנע לחלוטין כי הנאשם לא ביצע אותה.

הטיף השופט: "התוצאה הזאת, שהחוק כופה אותה, אין הדעת סובלתה. אף הדאגה לבטחון המדינה אינה יכולה להצדיק שיבוש כזה של דרכי ההוכחה המקובלים בפלילים" — דברים אלה לא נאמרו עליידי אויב המישטר, או עליידי איש הידוע כמזלזל בבטחון המדינה. להפך, השופט לנדוי נחשב לאחד השופטים ה"בטחניים" ביותר בבית-המשפט העליון. והוא לא אמר את הדברים בתאוריה, בהרצאה מלומדת, אלא בשעה שישב בדיון של אדם חי, איתו נאלץ להכתיים ולשלוח למאסר, אף שלדעתו לא מסר לסוכן הזר אלא ידיעות פוליטיות, שאפשר לקרוא אותן בכל עת.

זעקתו היתה, איפוא, קריאת-כאב אנושית ומשפטית. דרישתו היתה חרימשמעית, והי עניין כוזב חרימשמעית ביותר.

יכול להיות ויכוח איך לתקן את הסעיף 24. אך לא יכול להיות, בין אנשים הגונים, ויכוח על הצורך לתקנו.

★ ★ ★

אלו קרה כל זה בארצות-הברית, הרי היה התיקון בא אוט מיתה, בכוח החלטתו של השופט עצמו. ברע שבי-המשפט העליון של ארצות-הברית קבע כי סעיף מסוים אין דעת החוקה סובלתו — בטל הסעיף ימבוטל. זה כוחה של מדינת-חוק. זה כוחה של חוקה.

זה כוחה של דמוקרטיה. לכן דאג דויד בן-גוריון לכך שלא תהיה לישראל חוקה. לכן מעז ש"משפטים מפא"י לטעון — כפי שטען לפני שבוע — כי החוקה המפוארת של ארצות-הברית היא "פיסת נייר", שהרי לא ייתכן ש"טווייחידי בארץ בה יכול בית משפט בלתי-תלוי לבטל כל חוק שנתקבל בכנסת עליידי שכירי-ההצבעה הגאנקים תחת שוט המשמעת הקואליציונית. אולם גם במדינה בה אין בית-המשפט מסמך לבטל בעצמו את החוקים, יש משקל מוסרי ומשפטי עצום לדברי הביקורת המושמעים בפי שופט על ניסוח החוק הקיים. אפי שר היה לקחת כי אפילו ממשלת ישראל, השומרת על דמוקרטיה פורמאלית, הגאנת התיירים ות רמי המגבית, תיענה לקריאת השופט תניש בצבעה הצעת-תיקון כלשהי.

אולם הממשלה התעלמה מכל העניין בחוצה פה עילאית. מה חשובה דעתו של שופט עליון, לעומת רצון השליט ומנגנון-החושך?

וכך נאלצה האופוזיציה ליטול את הזמה לידיה. ארבעה מאירי הכנסת — מנחם בגין, משה גמ, הנס רובין וזל והנס קלינגהופר — הגישו הצעות-חוק נפרדות, בהן ביקשו לתקן את העיתת המתועב ביותר, בצורה זו או אחרת. כל ארבע הצעות הצטיינו במתינות מפתיעה ובהירות מירבית. בכל הארבע נשאר המנע עס סוכן זר, ללא הסבר סביר, בחזקת עבירה שדינה מאסר. התיקונים לא באו אלא למנוע